

זה בידינו
פרופ' מרדכי קרמניצר

האתגר של בניית שותפות אזרחית

לא השכלנו כחברה וכמדינה לעצב אזרחות משותפת לכלל אזרחי המדינה. מדובר במשימה לא קלה, אך אין חשובה וראויה ממנה

מוסכם כמעט על הכל כי לא השכלנו כחברה וכמדינה לעצב אזרחות משותפת לכלל אזרחי המדינה. חסר זה בולט במיוחד על רקע האופי ההטרוגני של החברה הישראלית והפרטיקולריות החזק המאפיין את קבוצותיה השונות.

אזרחות משותפת כזו היא חיונית שכן חברה מתקשה להתקיים בהיעדר מכנה

משותף המחובר בין כל חלקיה. מבחינת הפרט, היא חיונית משום שהיכולת להזדהות ולהרגיש שייך היא מרכיב חשוב בתחושה של רווחה אישית. מבחינת הכלל, היא הכרחית משום שהיא מייצרת נכונות לתרום לחברה, ומהווה גורם חשוב בחוסן החברתי. נשיא המדינה ראובן ריבלין ראוי להוקרה רבה על התמסרותו לנושא חשוב זה.

תנאי ראשון לחיזוק האזרחות המשותפת הוא הסכמה רחבה ככל האפשר על ערכי יסוד של החברה, המקובלים על כלל הקבוצות שבה (גם אם ב"שפות שונות"). נראה כי שוויון ערך האדם, קדושת חיו, כבודו וחירותו, הזכות לשוויון וכיבוד החוק יכולים לשמש בסיס כזה.

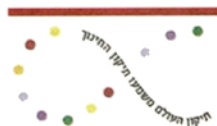
מעבר לכך, נדרש לגבש מתווה על אודות טיבה של הישראליות המשותפת. בין מאפייניה, ניתן לזהות את היסודות הבאים: אהבת הארץ והקשר לעברה העשיר ולמסורותיה המגוונות, הדאגה לשלום המדינה ותושביה, הרצון להשתתף בפיתוח הארץ לטובת כל תושביה, ולהשתתף בהצלחתה ובשגשוגה של המדינה; המחויבות לחברה הוגנת וצודקת, שדואגת לחלש ולזקוק לעזרה, המאמינה בשוויון הזדמנויות, בחשיבות החינוך כמפתח למימוש אישיות הפרט, לצמצום פערים, לטיפול זהות קבוצתית ולכידות חברתית ולקידום ההשכלה הגבוהה והמדעי; קידום היצירה, התרבות והאמנות המקורית, מתוך חופש היצירה; פתיחות לעולם, מתוך חברות נאמנה במשפחת העמים, וחתימה לשלום עם שכנינו; כבוד וסובלנות לדתות ולאמונות השונות; תפיסה המעודדת אזרחות מושכלת, אחראית, מעורבת ופעילה.

יסוד מהותי נוסף הוא חברה חופשית, המקיימת רב-שיח פתוח, מכליל ויסורי בשאלות של חברה ומדינה, מתוך מחויבות לחופש הביטוי. דווקא בחברה שבה השסעים האידאולוגיים-פוליטיים הגם חריפים במיוחד, נדרשת סובלנות גם כלפי הדעה הנשמעת "אסונית" וראיית המשמיע אותה כיריב פוליטי לגיטימי ולא כאויב בלתי לגיטימי. כל זאת, עד לגבול של הסתה לאלימות ולגזענות, הסותרות את ערכי היסוד שלנו.

לשם מימוש אזרחות משותפת נדרשים תנאי יסוד אחרים: לא תיתכן אזרחות משותפת על רקע של חשש קיומי. שותפות חייבת להישען על תפיסת כלל הקבוצות בחברה הישראלית, כל אחת ואחת מהן, כחלק אינטגרלי ונצחי של החברה הישראלית, שקיומה בארץ, כשותפה שווה, אינו מוטל בספק, ואינו נתון לשום איום; לא ניתן לבנות שותפות אזרחית אלא על בסיס של מחויבות מלאה ואמיתית לשוויון.

קשה לבנות שותפות אזרחית כאשר חלקים בתוך הציבור הישראלי אינם מכירים כלל חלקים אחרים מתוכו. היעדר היכרות מעורר חשיבה סטריאוטיפית ודעות קדומות על האחר. צריך לפרוץ, לכן, את המעגלים הסגורים ולבנות מסילות חוצות קבוצות.

מדובר במשימה לא קלה, אך אין חשובה וראויה ממנה. האתגר של בניית שותפות אזרחית הוא משותף להנהגה, לקבוצות ולפרטים. היכולת לקדמו נתונה בראש ובראשונה בידי האזרחיות והאזרחים, באין סוף דרכים.

ס לחינוך, שותפות ודמוקרטיה
7. | קרייח האוניברסיטה הפתוחה, רעננה

**שוויון ערך האדם
וקדימותו למסגרת
המדינית, קדושת
חיו, כבוד וחירותו,
הזכות לשוויון וכיבוד
החוק יכולים לשמש
בסיס לבניית וחזוק
האזרחות המשותפת**

הכותב הוא סגן נשיא המכון הישראלי לדמוקרטיה, חבר ועדת ההיגוי בכנס דב לאוטמן לחינוך, שותפות ודמוקרטיה בישראל שייערך מחר בשיתוף קרן לאוטמן, המכון הישראלי לדמוקרטיה והאוניברסיטה הפתוחה